

تأملی بر اصل بی‌طرفی مأموران ملل متحد؛ مطالعه موردی گزارشگران ویژه شورای حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران

زینب فرهمندزاد*

نوع مقاله: علمی- پژوهشی

چکیده

عملکرد گزارشگران ویژه شورای حقوق بشر و مأموران کمیته حقیقت‌یاب سازمان ملل متحد باعث می‌شود که جامعه جهانی متوجه وضعیت نقض حقوق بشر در یک کشور شود و در ثبت و ایجاد سابقه قابل‌استناد برای نهادها و سازمان‌های بین‌المللی و محاکم بین‌المللی کمک به‌سزایی کند. درحالی‌که سازمان ملل متحد رویه‌های ویژه شورای حقوق بشر را به دلیل فعالیت‌های آن‌ها در رسیدگی به نقض حقوق بشر تحسین می‌کند، همزمان گاهی برخی از کشورهای عضو سازمان ملل به دلیل اقداماتی که ادعا می‌شود با تعهدات این شورا سازگار نیست، آن‌ها را به انتقاد می‌گیرند. خروج از بی‌طرفی و استقلال کارشناسان مأموریت از عواملی است که دولت‌ها را درباره رویکرد غیرسیاسی شورای حقوق بشر و گزارشگران آن بی‌اعتماد می‌سازد که این امر به عدم همکاری بایسته دولت‌های تحت‌نظارت منجر می‌شود. پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی - تحلیلی در پی پاسخ به این سؤال اصلی است که در صورت عدم رعایت اصول بی‌طرفی و استقلال کارشناسان مأموریت شورای حقوق بشر، آیا مسئولیتی متوجه این مأموران می‌شود و آیا سازوکاری برای شکایت دولت‌هایی که به رویکرد این گزارشگران معترض‌اند، در نظر گرفته شده است یا خیر. یافته‌های تحقیق با مروری بر تعهدات رویه‌های ویژه ازمنظر اسناد اصلی حاکم بر فعالیت‌های «کارشناسان مأموریت» سازمان ملل نشان می‌دهد که ضمانت‌اجرای مؤثری برای خروج این مأموران از بی‌طرفی، و آیینی جهت شکایت از این رویکرد گزارشگران در اسناد شورای حقوق بشر در نظر گرفته نشده است.

واژگان کلیدی

آیین‌های ویژه، اصل بی‌طرفی، سازمان ملل متحد، شورای حقوق بشر، کمیته حقیقت‌یاب، گزارشگر ویژه.

* استادیار گروه حقوق و روابط بین‌الملل، دانشکده علوم انسانی و اسلامی انقلاب اسلامی، دانشگاه جامع انقلاب اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه

رویه‌های ویژه شورای حقوق بشر، ابزار سازمان ملل متحد برای نظارت بر اجرای حقوق بشر است که شامل «کارشناسان مستقل»، «کارگروه‌ها» و «گزارشگران ویژه» می‌شود. انتصاب این مأموران، نیاز جامعه بین‌المللی به بررسی تخلفات حقوق بشری در سطح کشوری (در قالب مأموریت‌های کشوری) و سطح بین‌المللی (مأموریت‌های موضوعی و موردی) را تا حدود زیادی مرتفع می‌سازد. بی‌طرفی و استقلال در عملکرد مأموران رویه‌های ویژه دو اصل مهم در انجام مأموریت هستند که در اسناد و قطعنامه‌های مربوط به عملکرد این مأموران بارها بدان اشاره شده است و بی‌توجهی به این مهم، ممکن است انتقادات دولت‌ها را به گزارش‌های مربوط به دنبال داشته باشد. اهمیت این امر از آنجایی بیشتر نمود می‌یابد که بدانیم حاصل فعالیت گزارشگران، محدود به شورای حقوق بشر نمی‌شود و دیگر نهادها و سازمان‌ها، مانند مجمع عمومی سازمان ملل متحد، نهادهای معاهده‌ای حقوق بشر، دیوان بین‌المللی دادگستری، محاکم دیگر ملی و بین‌المللی و نیز بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی و فعالان حقوق بشر به صورت گسترده به آن به عنوان یک منبع موثق استناد، و از آن استفاده می‌کنند (غیابی، و رنجبریان، ۱۴۰۲: ۸۰)؛ اما فقدان ضمانت اجرای حقوقی قطعنامه شورای حقوق بشر در خروج مأموران از بی‌طرفی و استقلال، باعث ایجاد تردیدهایی درباره اهمیت عملکرد آنان می‌شود.

در این نوشتار درصدد پاسخ به این سؤال‌ها بوده‌ایم که در صورت عدم رعایت اصول بی‌طرفی و استقلال کارشناسان مأموریت شورای حقوق بشر، آیا مسئولیتی متوجه این مأموران شده، و اصلاً سازوکاری برای شکایت دولت‌هایی که به رویکرد این گزارشگران معترض‌اند، در نظر گرفته شده است یا خیر.

جهت یافتن پاسخ این پرسش‌ها، ابتدا رویه و سازوکار شورای حقوق بشر در نظارت بر التزام دولت‌ها به حقوق بشر و رعایت آن در حیطه صلاحیت آن‌ها و سپس قطعنامه‌های مربوط به آیین انتخاب و عملکرد مأموران نظارتی بر حقوق بشر بررسی می‌شوند. با توجه به همانندی اصول حاکم بر رفتار مأموران و وظیفه‌داران ملل متحد، اعم از گزارشگران شورای حقوق بشر و کمیساریای عالی حقوق بشر و مأموران کمیته حقیقت‌یاب سازمان ملل متحد و شورای حقوق بشر، اصول حاکم بر رفتار گزارشگران شورای حقوق بشر بررسی می‌شود.

۱. گزارشگران شورای حقوق بشر

«گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد»^۱، «کارشناس مستقل»^۲ و «عضو کارگروه»^۳ عناوینی هستند که شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد به افراد منصوب خود در حیطه سازوکارهای سازمان ملل در بخش «رویه‌های ویژه» می‌دهد. این شورا افراد منصوب خود را عهده‌دار مأموریت کشوری یا مأموریت موضوعی می‌کند. اصطلاح «گزارشگر»^۴ کلمه‌ای مشتق از زبان فرانسوی به معنای بازپرس است که به یک نهاد مشورتی گزارش می‌دهد.

وظیفه شورای حقوق بشر سازمان ملل بررسی، نظارت، توصیه و ارائه گزارش عمومی، در خصوص وضعیت حقوق بشر است که این کار را از طریق فعالیت‌های انجام‌شده رویه‌های خاص، از جمله پاسخ به دادخواست‌های فردی، انجام مطالعات، ارائه توصیه برای همکاری فنی در سطح کشوری و مشارکت در فعالیت‌های تبلیغاتی عمومی انجام می‌دهد.

پیشینه گزارشگر ویژه در ساختار سازمان ملل متحد به یکی از کمیسیون‌های زیرشاخه «شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل» برمی‌گردد که از آغاز پیدایش این سازمان وظیفه داشت تا موضوع رعایت حقوق بشر را در جهان پیگیری کند. کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد از اواخر دهه ۱۹۶۰ افرادی را برای جمع‌آوری اطلاعات دقیق و بی‌طرفانه به نقاط مختلف جهان فرستاد. این افراد از دهه ۱۹۸۰ میلادی عنوان «گزارشگر ویژه سازمان ملل» را یافتند.

کمیسیون حقوق بشر، دو دسته گزارشگر تعیین می‌کرد: ۱. گزارشگران موضوعی مانند گزارشگر ویژه استقلال قضاوت و وکلا یا کارگروه ویژه تبعیض علیه زنان و دختران، ۲. گزارشگران ویژه حقوق بشر در کشوری خاص؛ اما این کمیسیون هرگز نتوانست در انجام وظایف خود و برآوردن خواسته‌های کنشگران حقوق بشر موفق باشد و حتی دولت‌ها را راضی کند و همواره متهم بود که تحت تأثیر رقابت سیاسی دو بلوک شرق و غرب است؛ بنابراین در سال ۲۰۰۶ با رأی اعضای مجمع عمومی سازمان ملل، کمیسیون حقوق بشر منحل شد و به جای آن، شورای شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد شکل گرفت تا مانند دیگر شوراهای سازمان ملل با عضویت کشورها و اختیارات بیشتر و وظایفی روشن‌تر، مشکلات کمیسیون را حل کند؛ اما سازوکار گزارشگران تغییر نیافت.

عده‌داران مأموریتی که شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد آن‌ها را منصوب می‌کند، مستقل از دولت‌ها عمل می‌کنند و به همین ترتیب نقش مهمی در نظارت بر حاکمیت ملت‌ها و

1. United Nations Special Rapporteur
2. Independent Expert
3. Working Group Member
4. Rapporteur

سیاست‌ها و دولت‌های منتخب دموکراتیک ایفا می‌کنند. در پی قطعنامه ۲۰ (XXXVI) کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد، نخستین رویه ویژه موضوعی، یعنی کارگروه ناپدیدشدگان اجباری یا غیرارادی، در سال ۱۳۵۹ (۱۹۸۰) تأسیس شد. نخستین گزارشگر ویژه که مسئولیت نظارت بر اعدام‌های فراقضایی و بی‌درنگ یا خودسرانه را بر عهده گرفت، در سال ۱۳۶۱ پس از تصویب قطعنامه ۳۵/۱۹۸۲ کمیسیون حقوق بشر، کار خود را آغاز کرد.

گزارشگران در ازای کار خود از سازمان ملل، حقوقی دریافت نمی‌کنند؛ اگرچه دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد در کارگزینی و امور لجستیک به آن‌ها کمک می‌کند و خیریه‌ها و شرکت‌ها نیز از آن‌ها پشتیبانی می‌کنند. گزارشگران هر ساله برای نشست سالانه در ژنو گرد هم می‌آیند و در آنجا درباره موضوعات موردعلاقه مشترک بحث می‌کنند، کارشان را هماهنگ می‌کنند و با طیف وسیعی از افراد ذی‌نفع، از جمله دولت‌ها و سازمان‌های جامعه مدنی دیدار می‌کنند.

۱-۱. انواع گزارشگران و مأموریت آن‌ها

گزارشگران شورای حقوق بشر با توجه به وظیفه‌ای که دارند، به گزارشگران ویژه کشوری و موضوعی دسته‌بندی می‌شوند. گزارشگران ویژه اغلب مأموریت‌های حقیقت‌یابی در کشورهای مختلف را برای بررسی اتهامات مربوط به نقض حقوق بشر انجام می‌دهند. آن‌ها فقط می‌توانند از کشورهای بازدید کنند که با دعوت آن‌ها موافقت کرده‌اند.

گذشته از مأموریت‌های حقیقت‌یابی، گزارشگران مرتباً شکایات کسانی را که ادعا می‌کنند قربانی نقض حقوق بشر هستند، ارزیابی، و تأیید می‌کنند. پس از تأیید قانونی بودن یک شکایت، یک درخواست یا نامه فوری به دولتی که در مظان اتهام نقض حقوق بشر قرار دارد، ارسال می‌شود. اگر شکایتی در میان نباشد، گزارشگران ممکن است به خواست خودشان و به نمایندگی از افراد و گروه‌ها وارد عمل شوند. گزارشگران ویژه موضوعی، معمولاً برای مدت سه سال منصوب می‌شوند. پس از آن، مأموریت آن‌ها ممکن است برای سه سال دیگر تمدید شود. گزارشگران ویژه کشوری به طور سالانه منصوب می‌شوند و مأموریت‌شان ممکن است هر سال تمدید شود.

وظیفه گزارشگران ویژه کشوری^۱، نظارت بر وضعیت یک کشور در همه ابعاد حقوق بشری اعم از مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و ... است. هنگامی که حقوق بشر در کشوری در وضعیت بحرانی قرار می‌گیرد، گزارشگر ویژه کشوری تعیین می‌شود و در صورت موافقت دولت تحت بررسی، بازدیدهای کشوری را انجام می‌دهد. البته بسیاری از دولت‌ها از صدور دعوتنامه و

اجازه ورود گزارشگر ویژه کشوری سر باز می‌زنند. از سال ۱۹۹۸ تا اکتبر ۲۰۲۲، ۲۲ مأموریت کشوری تعیین شده، که هشت مورد از آن توقف یافته است و ۱۴ مورد همچنان فعال است. مأموریت‌های کشوری در حال حاضر عبارت‌اند از: بلاروس، برون‌دی، افغانستان، جمهوری آفریقای مرکزی، کره شمالی، کامبوج، اریتره، جمهوری اسلامی ایران، میانمار، مالی، سرزمین‌های اشغالی فلسطین، سومالی، فدراسیون روسیه و سوریه.

گزارشگران در جمع‌آوری اطلاعات از منابع متعددی بهره می‌برند؛ مانند: دولت‌ها، سازمان‌های بین‌الدولی دولتی و غیردولتی، سازمان‌های مردم‌نهاد، نهادهای ملی و آکادمیک، روزنامه‌نگاران و مصاحبه با افراد قربانی نقض حقوق بشر و خانواده‌های آن‌ها و در صورت امکان دیدار حضوری و بازدید از نهادها. گزارشگر ویژه باید بکوشد تا با برخی از این افراد از نزدیک گفت‌وگو کند تا از صحت اطلاعات اطمینان حاصل کند (Manual of Operations of the Special Procedures of the Human Rights Council, 2008: 23).

در سال‌های اخیر تعداد مأموریت‌های کشوری تنزل، و تعداد مأموریت‌های موضوعی به شدت افزایش یافته است؛ به طوری که امروزه ۴۵ مأموریت موضوعی در جریان است.^۱ گزارشگران موضوعی^۲ نیز همانند گزارشگران کشوری وظیفه دارند به مستندسازی تخلفات، گفت‌وگو با دولت‌ها، ارائه توصیه و پیشنهاد و تشویق دولت‌ها به حمایت از حقوق بشر پردازند (Ramcharan, 2009: 111). این گزارشگران، به وضعیت حقوق بشر در کشوری خاص نمی‌پردازند و به جای آن، موضوعی را در سطح جهانی بررسی می‌کنند. مزایایی که بررسی موضوعی در مقایسه با بررسی کشوری دارد، عبارت است از: امکان بررسی مسئله‌ای خاص و جمع‌آوری اطلاعات در آن حوزه، عدم وجود دشواری در این بررسی در مقایسه با بررسی‌های کشوری به علت مخالفت دولت‌ها، پرداختن بهتر به جنبه‌های مختلف یک مسئله و امکان رسیدگی فوری در این نوع بررسی در مقایسه با بررسی‌های کشوری.

آیین‌های موضوعی موضوعات حقوق بشری در سرتاسر دنیا را پوشش می‌دهند و دولت‌ها درباره آن حساسیت کمتری نشان می‌دهند؛ از این رو این آیین، فرصت مناسبی برای بررسی و مطالعه و ارائه پیشنهاد به دولت‌ها، در اختیار گزارشگران قرار می‌دهد. با این حال، بازدید از یک کشور در بررسی‌های موضوعی، مستلزم صدور «دعوت‌نامه دائمی»^۳ است که گزارشگر هر زمان امکان ورود به کشور را داشته باشد.

1. <https://spintemet.ohchr.org/viewAllCountryMandates.aspx?Type=TM> (accessed on 12 July 2023)

2. Thematic Rapporteur

3. Standing Invitation

۲-۱. نتیجه فعالیت گزارشگران حقوق بشر

روش‌های کار شورا باید شفاف و منصفانه و بی‌طرفانه باشد، امکان گفت‌وگوی واقعی را فراهم کند، نتیجه‌محور باشد، امکان بحث‌های بعدی دربارهٔ توصیه‌ها و اجرای آن‌ها را فراهم کند و همچنین امکان تعامل اساسی با رویه‌ها و مکانیسم‌های خاص را فراهم کند.

گزارشگر کشوری نتیجهٔ بررسی‌های خود را طی گزارشی در اختیار شورای حقوق بشر و سپس مجمع عمومی قرار می‌دهد. گزارشگر در این گزارش‌ها، پس از ذکر مقدمه و توضیح اقدامات خود، وضعیت کشور و روش تهیهٔ گزارش و معضلات پیش‌روی آن کشور را بیان، و اطلاعات به‌دست‌آمده از منابع مختلف و قوانین و رویه‌ها و سیاست‌های داخلی را بررسی می‌کند؛ سپس میزان پایبندی آن دولت را به تعهدات بین‌المللی در حوزهٔ حقوق بشر تحلیل، و به پاسخ‌های دولت اشاره می‌کند و سرانجام در جهت بهبود و ارتقای حقوق بشر توصیه‌هایی می‌کند. پس از انتشار گزارش، شورای حقوق بشر تصمیم می‌گیرد با توجه به تغییراتی که در وضعیت کشوری ایجاد شده است، مأموریت را برای یک دوره تمدید کند یا جریان بررسی وضعیت آن کشور را از دستور کار خارج کند (Working with the United Nations Human Rights Programme, section IV: 2008). عملکرد گزارشگران ویژه باعث می‌شود که جامعهٔ جهانی از وضعیت نقض حقوق بشر در یک کشور مطلع شود. این گزارش‌ها در ثبت و ایجاد سابقهٔ قابل‌استناد برای نهادها و سازمان‌ها و محاکم بین‌المللی کمک به‌سزایی می‌کند.

۲. کمیتهٔ حقیقت‌یاب سازمان ملل

کمیته‌های حقیقت‌یاب، گروهی متشکل از متخصصان امور جنایی، حقوقی، قضایی، پلیسی، مشاوره و مددکاری اجتماعی هستند که مراجع ملی یا بین‌المللی، با هدف به دست آوردن اطلاعات و کشف حقایق مربوط به انجام خشونت در امور سیاسی یا نظامی، آن‌ها را اعزام می‌کنند و آن‌ها نیز گزارش خود را به آن مراجع ارائه می‌دهند. معمولاً سازمان ملل و نهاد حقوق بشری آن، یا نهاد قضایی آن، یعنی دادگاه لاهه، این کمیته‌ها را اعزام می‌کنند (دلوری، ۱۳۸۸: ۱۵۳).

این کمیته‌ها که رویکردی حقیقت‌محور دارند، اغلب به دنبال اموری مانند نقض وسیع حقوق بشر، اقدام علیه بشریت و جنایات جنگی هستند. این موارد اغلب در نتیجهٔ جنگ‌ها یا تحت‌لوی حکومت‌های دیکتاتوری رخ می‌دهد؛ از این رو این کمیته‌ها اغلب به دنبال مواردی چون قتل‌عام و کشتار گستردهٔ غیرنظامیان در جنگ، تبعیض نژادی یا قومی و فشار مذهبی علیه گروه‌های خاص، اعمال شکنجه، اعدام، ناپدیدسازی، دستگیری‌های خارج از ضابطه، سرکوب خشونت‌آمیز مخالفان و تروریسم دولتی هستند.

در دنیای کنونی که منافع کشورها در تعارض شدید با یکدیگر هستند، نمی‌توان به‌طور کامل، ایجاد نهادها را فارغ از انگیزه‌های سیاسی کشورها دانست. به‌بیان‌دیگر بسیاری از نهادهای بین‌المللی با انگیزه‌های سیاسی در کنار دیگر اهداف، شکل گرفته‌اند. رأی مثبت و منفی کشورها در چنین نهادهایی و تغییر رویکردهایشان گویای همین نکته است که عملکرد چنین نهادهایی صرفاً حقوقی نیست و منافع سیاسی نقش به‌سزایی در آن دارد. البته این امر بدان معنا نیست که نهادهایی مانند کمیته حقیقت‌یاب، از اساس کارکرد حقوقی خود را از دست داده‌اند؛ بلکه کماکان در مواردی می‌توانند اثر مناسب حقوقی خود را نیز داشته باشند.

۲-۱. نتیجه فعالیت کمیته حقیقت‌یاب

کمیته حقیقت‌یاب نتایج گزارش‌ها و تجزیه و تحلیل خود را از وقایع به شورای حقوق بشر سازمان ملل تقدیم می‌کند. این نتایج معمولاً مورد توجه مجامع بین‌المللی و دادگاه‌های کیفری بین‌المللی قرار می‌گیرند. به این معنی که براساس همین گزارش‌ها و براساس اصل صلاحیت جهانی درباره جرائم علیه بشریت، چنانچه نام مرتکبان جرائم در گزارش هیئت تحقیق آمده باشد، آن‌ها در هر کشوری که یافت شوند ممکن است براساس همین گزارش، در دادگاه‌های آن کشور محاکمه شوند. این امکان نیز وجود دارد که دولت‌های عضو یا دادستان دیوان کیفری بین‌المللی نتایج این گزارش را به آن دیوان ارجاع دهند و در دیوان به جرائمی که در گزارش منعکس شده است، رسیدگی شود. البته این امر مستلزم این است که کشور مورد تحقیق، عضو اساسنامه دیوان باشد یا صلاحیت دیوان را در این مورد خاص بپذیرد.^۱ البته این امکان وجود دارد که با رأی شورای امنیت، پرونده کشور غیرعضو اساسنامه که موضوع تحقیق است، به دیوان کیفری بین‌المللی ارجاع داده شود تا به جرائم ارتکاب‌یافته در آن کشور رسیدگی شود. همچنین در مواردی که نقض حقوق بشر براساس گزارش کمیته حقیقت‌یاب به‌شکلی گسترده گزارش شود، ممکن است کشورهای داوطلب با مجوز شورای امنیت سازمان ملل، اقدام به مداخله نظامی در کشور موضوع تحقیق کنند تا به وضعیت حاد حقوق بشری در آن کشور پایان بخشند.

سؤالی که اینجا به‌وجود می‌آید، این است که آیا کشور موضوع تحقیق، ملزم است که با کمیته حقیقت‌یاب همکاری کند؟ از نظر حقوقی چنین الزامی وجود ندارد؛ یعنی مسئولان کشور موضوع تحقیق می‌توانند اعضای کمیته را به کشور خود راه ندهند؛ اما بدیهی است که با چنین کاری فعالیت کمیته متوقف نخواهد شد. طبیعی است که در این شرایط کمیته براساس اطلاعاتی که مخالفان حکومت و رسانه‌ها و دیگر منابع در اختیارش می‌گذارند، گزارش خود را تهیه کند.

۱. لازم است بدانید که جمهوری اسلامی ایران عضو اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی نیست.

همچنین در صحنه بین‌المللی وجهه کشورها در امور حقوق بشری بسیار مهم است؛ بنابراین کشوری که با کمیته حقیقت‌یاب همکاری نکند، هم وجهه خود را مخدوش خواهد کرد، هم ممکن است براساس گزارش کمیته، در موارد حاد، پرونده‌اش به دیوان کیفری یا مداخله نظامی ختم شود.

۲-۲. آثار حقوقی تشکیل هیئت مستقل حقیقت‌یاب بین‌المللی

در تحلیل تأسیس این هیئت و مأموریت و پیامدهای حقوقی آن، نمی‌توان مشخصاً به بیان و واکاوی انگیزه‌های تأسیس این هیئت پرداخت؛ چراکه در جهان پرتلاطم سیاست امروز و در فضای روابط غیردوستانه میان دولت‌ها، آراء موافق و ممتنع و منفی دولت‌ها در شورای حقوق بشر به تأسیس چنین نهادهایی، مبتنی بر ملاحظات خالص حقوقی صورت نمی‌پذیرد و توجه به منافع و انگیزه‌های سیاسی، نقش زیادی در این مقوله ایفا می‌کند. با این حال، مأموریت و کارکرد نهادهای حقیقت‌یاب، از جایگاه حائز اهمیتی در نظام بین‌المللی حقوق بشر برخوردار است و پیامدهای حقوقی و حتی سیاسی خاصی به بار می‌آورد که در این نوشتار به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود.

تأسیس «هیئت مستقل بین‌المللی حقیقت‌یاب» یکی از مهم‌ترین سازوکارهای شورای حقوق بشر در پاسداری و حفاظت از حقوق بشر، از طریق تحقیق در خصوص موارد نقض حقوق بشر در هر یک از کشورهای عضو ملل متحد در زمانی است که وضعیت رعایت حقوق بشر در آن کشور، نگران‌کننده باشد و سازمان به‌دنبال مقابله با این وضعیت و جلوگیری از بی‌کیفرمانی باشد (عزیزی، ۱۴۰۱)؛ بنابراین ایجاد این هیئت‌های حقیقت‌یاب، علی‌الاصول، کشور - محور است و فقط یک هیئت گزارش - محور با عنوان «سازوکار کارشناسی برای پیشبرد عدالت نژادی و برابری در نیروی پلیس»، در دستورکار کنونی شورای حقوق بشر قرار دارد.

از زمانی که شورای حقوق بشر در ۲۰۰۶ م، جایگزین کمیسیون حقوق بشر شده است، تاکنون ۳۶ هیئت مستقل بین‌المللی حقیقت‌یاب برای ۱۸ کشور، تعیین شده است. در قاره آفریقا (دولت‌های سودان، لیبی، اریتره، سودان جنوبی، بروندي، کنگو و اتیوپی)، از قاره آسیا (لبنان، سوریه، کره شمالی، سری لانکا، میانمار، یمن، فلسطین اشغالی^۱ و اخیراً جمهوری اسلامی ایران) و در قاره آمریکا نیز برای دو دولت ونزوئلا و نیکاراگوئه، این هیئت بین‌المللی تأسیس شده است. شورا درخصوص جنایات داعش در عراق نیز هیئت حقیقت‌یابی را تشکیل داده است.

تاکنون ۳۵ اجلاس ویژه برای بررسی موارد خاص نقض حقوق بشر برگزار شده است. اجلاس

۱. برای نمونه تشکیل کمیته حقیقت‌یاب درباره جنگ ۲۲ روزه غزه به ریاست ریچارد گلدستون، نک: احمدی،

سی و پنجم در پی نامه مشترک نمایندگان دائم آلمان و ایسلند در ملل متحد به رئیس شورای حقوق بشر در ۲۴ نوامبر ۲۰۲۲ با عنوان «وخامت وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه در ارتباط با زنان و کودکان» برگزار شد. نتیجه این جلسه، صدور قطعنامه A/HRC/S-35/L.1 در ۱۶ نوامبر ۲۰۲۲ بود. این قطعنامه حاوی ده بند اجرایی است. شورای حقوق بشر در بندهای اول تا پنجم، ضمن ابراز نگرانی از وضعیت حقوق بشر در ایران، از دولت جمهوری اسلامی ایران می‌خواهد تا «برای جلوگیری از قتل‌های فراقانونی، ناپدیدشدن‌های اجباری، خشونت‌های جنسی و جنسیتی، دستگیری‌ها و بازداشت‌های خودسرانه، شکنجه معترضان که بطور مسالمت‌آمیز اعتراض داشته‌اند و تبعیض مستمر علیه زنان و دختران در زندگی عمومی و خصوصی، تأمین حق آزادی بیان و عقیده، آزادی اجتماعات، انجمن‌ها، آزادی دسترسی به اینترنت و آزادی مذهب، همه اقدامات لازم را انجام دهد».

در بند ۴ اجرایی قطعنامه از دولت جمهوری اسلامی ایران خواسته شده است تا تضمین کند که عدالت در مورد قربانیان و بازماندگان اجرا خواهد شد و خسارات آنان جبران می‌گردد و حتی این افراد بتوانند غرامت دریافت نمایند و اینکه عاملان نقض حقوق بشر «مطابق مقررات بین‌المللی، در مقام پاسخ‌گویی قرار خواهند گرفت». همچنین شورا در بند ۶ از ایران می‌خواهد تا با گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در امور حقوق بشر همکاری کامل داشته باشد و برای وی دسترسی آزاد، کامل و بدون مانع به خاک کشور و دسترسی بدون مانع به همه بازداشتگاه‌ها را فراهم آورد.

شورا در بند ۱۷ اجرایی این قطعنامه، «هیئت حقیقت‌یاب مستقل بین‌المللی» را تأسیس، و تعیین اعضای این هیئت را به رئیس شورا واگذار کرده است. بنابر رویه قبلی شورا در تعیین اعضای هیئت، معمولاً سه نفر از کارشناسان مستقل حقوق بشر به عضویت هیئت منصوب می‌شوند. به موجب بند ۷ قطعنامه، هیئت وظیفه دارد به صورت جامع و بی‌طرفانه در خصوص ارتکاب نقض حقوق بشر در ایران که در ارتباط با اعتراضات از روز ۱۶ سپتامبر ۲۰۲۲ (برابر با ۲۵ شهریور ۱۴۰۱) تا اطلاع ثانوی به‌ویژه در خصوص زنان و کودکان، روی داده است، تحقیق کند. در این خصوص، هیئت وظیفه دارد تا تمامی مدارک و شواهد وقوع تخلفات را جمع‌آوری کند و پس از جمع‌آوری، پردازش، تحلیل و حفظ این مدارک، ابتدا گزارش شفاهی و به‌روز خود را در زمان برگزاری اجلاس پنجاه و سوم به شورا بدهد و سپس گزارش کامل کتبی در خصوص یافته‌های خود را در اجلاس ۵۵ به شورا تقدیم کند (بند ۱۸ اجرایی قطعنامه)^۱.

هیئت برای جمع‌آوری مدارک و اطلاعات ملزم شده است با دولت جمهوری اسلامی ایران،

۱. شورا هر سال، سه اجلاس عادی برگزار می‌کند که عموماً و به ترتیب در دهه آخر فوریه (برابر با اوایل اسفند)، دهه آخر ژوئن (برابر با اوایل تیرماه) و نیمه سپتامبر (برابر با دهه آخر شهریور) برگزار می‌شود.

دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، سازمان‌های غیردولتی حقوق بشر و جامعه مدنی همکاری کند. همچنین شورا از جمهوری اسلامی ایران تقاضا کرده است تا بدون تأخیر به اعضای هیئت اجازه دهد تا به کشور وارد شوند و تمامی اطلاعات لازم را برای انجام شایسته کار هیئت در اختیار آن‌ها قرار دهد (عزیزی، ۱۴۰۱).

بررسی گزارش‌های پیشین هیئت‌های تحقیق، نشان می‌دهد که مراجع سیاسی و قضایی بین‌المللی، به گزارش این هیئت‌ها توجه خاصی دارند؛ برای مثال دیوان بین‌المللی دادگستری در تقاضای صدور قرار موقت در قضیه اعمال کنوانسیون منع و مجازات جنایت ژنوسید (دعوی گامبیا علیه میانمار) در ۲۳ ژانویه ۲۰۲۰ به یافته اشاره شده در گزارش هیئت مستقل بین‌المللی حقیقت‌یاب میانمار استناد کرد (بند ۲۷ رای قضیه گامبیا علیه میانمار). هیئت حقیقت‌یاب میانمار، در گزارش مورخ ۸ اوت ۲۰۱۹ به این نتیجه رسیده بود که میانمار به دلیل نقض تعهدات مندرج در کنوانسیون منع و مجازات جنایت نسل‌کشی، مسئولیت بین‌المللی دارد (UN doc. A/HRC/42/50, 8 August 2019, paras. 18, 107).

به صورت خلاصه، درباره مهم‌ترین آثار و پیامدهای حقوقی گزارش این هیئت در خصوص ایران می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

هیئت باید پس از دریافت گزارش‌ها به تحلیل آن‌ها نیز اقدام کند؛ از این رو هیئت می‌تواند موارد نقض حقوق بشر را توصیف کند و آن‌ها را در یکی از دسته‌های جنایات بین‌المللی قرار دهد. این امر می‌تواند زمینه رسیدگی به نقض‌های مربوط را در محاکم ملی یا بین‌المللی به شرح ذیل فراهم آورد.

محاکم ملی دولت محل ارتکاب تخلفات و همچنین محاکم داخلی دیگر دولت‌ها (براساس اصل صلاحیت جهانی) با استناد به تحقیقات هیئت مربوط قادرند در صورت دسترسی به متهمان، جهت تعقیب و محاکمه آن‌ها اقدام کنند. همان‌گونه که یکی از محاکم داخلی آلمان به استناد یافته‌های مندرج در سه گزارش هیئت بین‌المللی تحقیق سوریه (Gómez, 2022)، اقدام به محاکمه یکی از افسران اطلاعاتی سوریه (به نام انور رسلان) کرد که پس از وقایع خون‌بار سوریه به آلمان گریخته بود. وی متهم به ارتکاب جنایت علیه بشریت از طریق مبادرت به قتل عمد و شکنجه و تجاوز جنسی به مخالفان حکومت در سوریه بود. انور به مجازات حبس ابد محکوم شد (New Atlanticist, 2022). با عنایت به این واقعیت که در خصوص مهم‌ترین جنایات بین‌المللی از جمله جنایات علیه بشریت، عذر مرور زمان پذیرفته نمی‌شود، گزارش‌های مستند این نوع هیئت‌ها می‌توانند منبعی معتبر و دائمی برای رسیدگی به مسئولیت مرتکبان نقض جدی حقوق بشر باشند. با توجه به اینکه جمهوری اسلامی ایران عضو اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری نیست، دول

عضو یا دادستان دیوان نمی‌توانند یافته‌های هیئت را به این دادگاه ارجاع دهند؛ مگر آنکه ایران به صورت خاص، صلاحیت دیوان را در این وضعیت براساس بند ج ماده ۱۲ بپذیرد یا شورای امنیت، براساس بند (ب) ماده ۱۳ این وضعیت را به دیوان ارجاع دهد.

یافته‌های هیئت بین‌المللی تحقیق در مواردی که وضعیت رعایت حقوق بشر و در موارد مربوط، حقوق بشردوستانه، به وخامت گراید، ممکن است زمینه طرح «مسئولیت حمایت» را نیز ایجاد کند و ادعای محتمل مداخله نظامی دیگر دولت‌ها (با مجوز یا حتی بدون مجوز شورای امنیت) را به دنبال داشته باشد (عزیزی، ۱۴۰۱)؛ از این رو کمیته حقیقت‌یاب ابزاری در اختیار شورای حقوق بشر سازمان ملل است که می‌تواند در مواردی که نقض گسترده حقوق بشر را احراز کند، پرونده را تحت شرایطی به دیوان بین‌المللی کیفری یا حتی شورای امنیت سازمان ملل متحد بکشانند. در این صورت ممکن است برخی مقامات کشور موضوع تحقیق، محاکمه شوند یا تحریم‌های اقتصادی علیه آن کشور وضع شود یا حتی در مواردی مجوز مداخله نظامی به آن کشور صادر شود.

۳. اصول حاکم بر نظام گزارشگری

کارشناسان منصوب‌شده رویه‌های خاص شورای حقوق بشر، مستقل از دولت‌ها هستند و در تخصص شخصی خود خدمت می‌کنند و وظایف خود را به صورت داوطلبانه انجام می‌دهند. اقتدار آن‌ها از صلاحیت‌های حرفه‌ای آن‌ها ناشی می‌شود تا بتوانند به موقعیت‌های خاص حقوق بشر به‌طور عینی و نیز مأموریت سیاسی‌ای که از شورا دریافت می‌کنند، رسیدگی کنند (Piccone, 2011: 209).

این مأموران، باید مأموریت نهادی را در نظر داشته باشند که مسئول ترویج احترام جهانی برای حمایت از همه حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همه، از طریق گفت‌وگو و همکاری است؛ همان‌گونه که در قطعنامه ۲۵۱/۶۰ مجمع عمومی مورخ ۱۵ مارس ۲۰۰۶ مشخص شده است. آن‌ها باید وظایف خود را با رعایت مقررات و آیین‌نامه ضمیمه قطعنامه ۵/۲ شورای حقوق بشر راجع به کردارنامه مأموران این شورا در رویه‌های خاص انجام دهند. تأکید بر محوریت مفاهیم بی‌طرفی و عینیت و همچنین تخصص مأموران، در چهارچوب رویه‌های خاص و توجه به همه موارد نقض حقوق بشر، در هر کجا که صورت گیرد، در این قطعنامه مورد اشاره قرار گرفته است. ترویج و حمایت از حقوق بشر باید مبتنی بر اصول همکاری و گفت‌وگوی واقعی باشد و با هدف تقویت ظرفیت کشورهای عضو برای رعایت تعهدات حقوق بشری خود به نفع همه انسان‌ها باشد. شورا باید براساس اصول جهانی بودن، بی‌طرفی، عینیت و غیرانتخابی بودن، گفت‌وگو و همکاری سازنده بین‌المللی، با هدف ارتقاء و حمایت از همه حقوق بشر، مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی

و حقوق فرهنگی، از جمله حق توسعه، عمل کند (بند و قطعنامه ۵/۲ شورای حقوق بشر راجع به کردارنامه مأموران این شورا در رویه‌های خاص). اصل بی‌طرفی از مهم‌ترین اصولی است که مأموران منصوب شده‌ی نهادهای بین‌المللی از جمله کمیته حقیقت‌یاب و شورای حقوق بشر متعهد به رعایت آن هستند. نظر به اهمیت این اصل در کردارنامه مأموران نهادهای بین‌المللی، مانند شورای حقوق بشر، در ادامه به بررسی بیشتر آن پرداخته می‌شود.

۴. اصل بی‌طرفی

طبق مقررات موضوعه حقوق بین‌الملل، قضات یا گزارشگران بین‌المللی امکان هر نوع اظهارنظر یا جهت‌گیری خاص و غیرمستند در مسائل حوزه مربوط به خود را نخواهند داشت و این امر نشأت گرفته از اصل مهم بی‌طرفی در عملکرد قضات و اظهارنظرهای گزارشگران بین‌المللی است که در هر مجمع و نشست رسمی یا غیررسمی آنان را از جهت‌گیری غرض‌ورزانه و بی‌پایه باز می‌دارد. بی‌طرفی در واقع به معنای بررسی مسئله‌ای بدون هر نوع جهت‌گیری و پیش‌داوری ذهنی و نیز بدون در نظر گرفتن دیدگاه‌های شخصی است. بر این اساس، گزارشگر ویژه حقوق بشر موظف است در هنگام برخورد با هر موضوع، تمام حقایق و عناصر را عقلانی و بدون سوگیری قبلی در نظر بگیرد و توانایی خود را در تفکیک دیدگاه‌های پیشین خود و شناسایی منابع سوگیرانه نشان دهد.

مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ۱۹۹۷ م، طی قطعنامه ۵۲/۱۳۱ با عنوان «تقویت اقدامات سازمان ملل متحد در زمینه حقوق بشر از طریق همکاری بین‌المللی و اهمیت برخورد غیرگزینشی و بی‌طرفانه و عینی با موارد نقض حقوق بشر» اصل بی‌طرفی را به رسمیت می‌شناسد.^۱ در بند ۵ این قطعنامه آمده است: «ترویج و حمایت و تحقق کامل همه حقوق بشر و آزادی‌های اساسی، به عنوان دغدغه‌های مشروع جامعه جهانی، باید بر اساس اصول عدم انتخاب و بی‌طرفی و عینیت هدایت شود و نباید برای اهداف سیاسی استفاده شود».

در بند ۱۲ از کمیسیون حقوق بشر خواسته شده است که قطعنامه حاضر را به نحو مقتضی اجرا کند و پیشنهادها را برای تقویت اقدامات سازمان ملل متحد در زمینه حقوق بشر از طریق ارتقای همکاری بین‌المللی و اهمیت برخورد غیرگزینشی و بی‌طرفی و عینیت بررسی کند. همچنین در بند ۱۳ درخواست خود را از دبیرکل برای مشورت با کشورهای عضو و سازمان‌های بین‌دولتی و سازمان‌های غیردولتی، درباره راه‌ها و ابزارهای تقویت حقوق بشر از طریق سازمان ملل و ارتقای همکاری‌های بین‌المللی و اهمیت برخورد غیرگزینشی و بی‌طرفی و عینی بودن روش‌ها تکرار

می‌کند.

در اعلامیه نهایی کنفرانس جهانی حقوق بشر در وین در ۱۹۹۳، در پاراگراف ۳۲ بخش اول این بیانیه نیز به صراحت به این مسئله اشاره شده است. در این بیانیه آمده است: «کنفرانس جهانی حقوق بشر بر اهمیت تضمین جهانی و بی‌طرفانه بودن و گزینشی نبودن برخورد با مسائل حقوق بشری صحه می‌گذارد» (برای مطالعه ترجمه این سند نک: اعلامیه وین و برنامه عملی کنفرانس جهانی حقوق بشر مصوب ۲۵ ژوئن ۱۹۹۳، ۱۳۸۸: ۳۰۳-۳۹۳).

قطعنامه ۵/۲ شورای حقوق بشر دربارهٔ کردارنامه مأموران این شورا در رویه‌های خاص است که در مواد ۳ و ۵ آن شرط تصدی مأموریت و رعایت بی‌طرفی و اتخاذ مواضع غیرجانبدارانه گزارشگران اعلام شده است. حتی ماده ۱۲ این قطعنامه از گزارشگران می‌خواهد عقاید سیاسی آنان بر حسن اجرای وظایفشان هیچ‌گونه خدشه‌ای وارد نسازد و نتیجه‌گیری و توصیه‌های گزارشگران بر مبنای ارزیابی‌های عینی از موضوعات حقوق بشری قرار گیرد (A/HRC/RES/5/2).

در ماده ۳ این قطعنامه آمده است:

مأموران، کارشناسان مستقل سازمان ملل هستند. آن‌ها در حین انجام وظایف خود باید:
الف - از طریق ارزیابی حرفه‌ای و بی‌طرف حقایق بر اساس استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر، و عاری از هرگونه تأثیر، تحریک، فشار، تهدید، مداخله مستقیم یا غیرمستقیم از طرف هر یک از طرفین، خواه ذی‌نفع یا غیر آن، به صورت مستقل عمل کنند و وظایف خود را مطابق با مأموریت خود انجام دهند.

ب - به طور انحصاری بر اجرای مأموریت خود تمرکز کنند و دائماً تعهدات اساسی صداقت و وفاداری و استقلال مأموریت خود را در نظر داشته باشند.

ج - از بالاترین استانداردهای کارآمدی و شایستگی و درستی، به‌ویژه درستی، بی‌طرفی، انصاف، صداقت و حسن نیت حمایت کنند.

د - از هیچ دولت، فرد، سازمان دولتی یا غیردولتی یا گروه فشاری، به‌هیچ‌وجه دستورات لازم را نجویند و نپذیرند.

طبق ماده ۵ قطعنامه، دارندگان مأموریت پیش از تصدی وظایف خود باید به صورت کتبی اعلامیه رسمی زیر را ارائه دهند:

«من رسماً اعلام می‌کنم که وظایف خود را از نقطه نظر کاملاً بی‌طرفانه، وفادار و وظیفه‌شناس و صادقانه انجام خواهم داد و رفتار خود را کاملاً مطابق با شرایط مأموریت خود، منشور سازمان ملل متحد، منافع سازمان ملل متحد و با هدف ارتقاء و حمایت از حقوق بشر، بدون درخواست یا

پذیرش هیچ گونه دستوری از طرف دیگر تنظیم خواهد کرد».

طبق ماده ۸ قطعنامه مربوط به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، در فعالیتهای جمع‌آوری اطلاعات، دارندگان مأموریت باید از اصول صلاحدید، شفافیت و بی‌طرفی تبعیت کنند و بر حقایق عینی و قابل اعتمادی تکیه کنند که مبتنی بر مستندات متناسب با ماهیت غیرقضایی گزارش‌ها و نتایجی است که باید تهیه کنند. در ماده ۹ به اصول مهمی درباره ارتباط گزارشگران با منابع اطلاعاتی اشاره شده است. به منظور دستیابی به اثربخشی و هماهنگی در رسیدگی به ادعاهای با رویه‌های خاص، مأموران باید مطابقت آن‌ها را با توجه به معیارهای زیر ارزیابی کنند:

الف - ارتباط نباید آشکارا بی‌اساس یا با انگیزه سیاسی باشد.

ب - این اطلاعیه باید حاوی توصیف واقعی از نقض حقوق بشر باشد.

ج - زبان در ارتباط نباید توهین‌آمیز باشد.

د - ارتباط را باید شخص یا گروهی از افراد، که مدعی‌اند قربانی تخلفات هستند، یا شخص یا گروهی از افراد (از جمله سازمان‌های غیردولتی) که با حسن‌نیت مطابق با اصول حقوق بشر عمل می‌کنند، ایجاد کنند. ارتباط باید عاری از مواضعی باشد که با انگیزه‌های سیاسی یا مغایر با مفاد منشور ملل متحد شکل گرفته است و ادعای مورد نظر باید با آگاهی مستقیم یا قابل اعتماد از نقض‌هایی باشد که با مستندات شفاف اثبات شده است.

ه - ارتباطات نباید منحصرأ بر اساس گزارش‌های منتشرشده رسانه‌های جمعی باشد.

در نهایت در ماده ۱۲ قطعنامه آمده است که گزارشگران باید:

الف - اطمینان داشته باشند که عقاید سیاسی شخصی آن‌ها به اجرای مأموریت آن‌ها لطمه‌ای وارد نمی‌کند و نتیجه‌گیری‌ها و توصیه‌های ایشان بر اساس ارزیابی‌های عینی از موقعیت‌های حقوق بشر بنا شده است.

ب - در اجرای مأموریت خود، خویشتنداری و میانه‌روی و احتیاط نشان دهند تا به شناخت ماهیت مستقل مأموریتشان یا محیطی که برای اجرای صحیح مأموریت آن‌ها ضروری است، خدشه وارد نشود.

کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد در تصمیم خود راجع به افزایش اثربخشی سازوکارهای کمیسیون حقوق بشر ذیل سند E/CN.4/DEC/109/2000 در ماده ۷ شرط انتصاب مأموران و گزارشگران حقوق بشر را بی‌طرفی آنان اعلام کرده است. در این ماده اشاره شده است که: «در انتصاب صاحبان مأموریت، ویژگی‌های حرفه‌ای و شخصی فرد - تخصص و تجربه در زمینه مأموریت، صداقت، استقلال و بی‌طرفی - از اهمیت بالایی برخوردار خواهد بود». در ماده ۴۶ نیز آمده است: «اعضای کمیسیون فرعی باید حد اعلای صداقت و بی‌طرفی را حفظ کنند و از اعمالی

که در اعتماد به استقلال آن‌ها تأثیر می‌گذارد، اجتناب کنند» و بالاخره در ماده ۷۰ این سند بیان شده است که «... اگر دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر بخواهد به پتانسیل کامل خود در تقویت حمایت از حقوق بشر در سراسر جهان دست یابد، حرفه‌ای بودن و بی‌طرفی کارکنان باید از بالاترین استاندارد برخوردار باشد».

۵. حقوق گزارشگران حقوق بشری سازمان ملل

مأموران و کارشناسان سازمان ملل در انجام مأموریت خود، از هرگونه تعقیب قضایی مصون هستند (Smith, 2011: 180). کارشناسانی که براساس دستور کار حقوق بشری سازمان ملل به انجام وظیفه می‌پردازند، براساس کنوانسیون مزایا و مصونیت‌های ملل متحد مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد مورخ ۱۳ فوریه ۱۹۴۶، کارشناس مأمور به شمار می‌آیند و در زمانی که به انجام وظیفه مشغول هستند، مشمول مزایا و مصونیت‌های معین شده در این کنوانسیون هستند (صفاری‌نیا، ۱۳۸۱). براساس ماده شش بخش ۲۲ این کنوانسیون برخی از این مزایا و مصونیت‌ها عبارت‌اند از:

- مصونیت از توقیف شخصی یا بازداشت و ضبط لوازم شخصی؛
- مصونیت قضایی به جهت گفته و نوشته خود و اعمالی که ضمن ایفای مأموریت خود انجام می‌دهند؛ به طوری که این مصونیت قضایی حتی پس از مأموریت این اشخاص در سازمان ملل کماکان بر آن‌ها اعطا می‌شود؛
- تعرض ناپذیر بودن اوراق و اسناد ایشان؛
- حق استفاده از رمز و دریافت اسناد و مکاتبات از طریق پیک یا کیسه‌های ممه‌ور برای مکاتبه و مخابره با سازمان ملل متحد.

مزایا و مصونیت‌های کارشناسان کمیسیون حقوق بشر موضوع نظریه مشورتی الزام‌آور دیوان بین‌المللی دادگستری نیز قرار گرفته است. در ۱۹ آوریل ۱۹۹۹، دیوان بین‌المللی دادگستری نظریه خود را درخصوص «پارام کوماراسوامی»، گزارشگر ویژه استقلال قضات و وکلا، ارائه داد. علیه این گزارشگر مالزیایی به دلیل مطالبی که طی مصاحبه‌ای بیان داشته، و در مجله‌ای به چاپ رسانده بود، در دادگاه مالزی اقامه دعوی شد و شکات خواستار دریافت خسارتی معادل ۱۱۲۰۰۰ دلار شدند. در نهایت شورای اقتصادی - اجتماعی خواهان نظریه مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری شد. دیوان بین‌المللی دادگستری در نظریه خود اعلام داشت که ماده ششم بخش ۲۲ کنوانسیون مزایا و مصونیت‌های ملل متحد درباره آقای کوماراسوامی کاربرد دارد و تصریح کرد که وی از هرگونه روند قانونی ناشی از سخنانش در طی مصاحبه مصون است. دادگاه همچنین بیان داشت

آقای کوماراسوامی از هرگونه هزینه‌های تحمیلی دادگاه مالزی علیه وی مصون است. این بیانیه متذکر شده است که دولت مالزی موظف است نظریه مشورتی را به دادگاه‌های مالزی تفهیم کند تا تعهدات بین‌المللی مالزی اعمال، و مصونیت آقای کوماراسوامی رعایت شود (Advisory Opinion of the International Court of Justice, 29 April 1999).

۶. نقض بی‌طرفی در نظام حقوق بشر

مأموران و کارشناسان سازمان ملل مانند گزارشگران شورای حقوق بشر و کمیته حقیقت‌یاب، طبق اصول موضوعه حقوق بین‌الملل و آیین‌نامه‌ها و قطعنامه‌های مربوط، موظف به رعایت اصل بی‌طرفی و استقلال هستند. ضروری است که این مأموران برای حفظ بی‌طرفی، مستقل از نهادی عمل کنند که به آنان مأموریتی محول کرده است و تحت تأثیر جهت‌گیری‌های خاص و غیرمستند در مسائل حوزه مربوطه قرار نگیرند و برپایه اطلاعات به‌دست آمده از منابع اطلاعاتی بی‌طرف و مستند، گزارش‌های خود را تنظیم کنند.

درباره خروج از بی‌طرفی مأموران شورای حقوق بشر و نحوه شکایت و پیگیری دولت‌ها از این مأموران در هیچ‌یک از اسناد این شورا صحبتی به میان نیامده است. طبق ماده ۱۵ قطعنامه ۵/۲ شورای حقوق بشر درباره کردارنامه مأموران این شورا، مأموران در اجرای وظایف خود در برابر شورا پاسخ‌گو هستند. به نظر می‌رسد مطابق این ماده، مأموران طرف شورا هستند و دولت‌ها می‌توانند نظرها و شکایات‌های خود را درباره خروج این مأموران، اعم از گزارشگران ویژه حقوق بشر کشورها یا کمیته‌های حقیقت‌یاب را به شورای حقوق بشر ارائه کنند (Piccone, 2011: 226).

آیین شکایات در شورای حقوق بشر درباره شکایات هر شخص، گروهی از اشخاص یا سازمان مردم‌نهاد علیه هر دولت عضو سازمان ملل متحد است و رویه یا آیینی درباره نحوه شکایات دولت‌ها از مأموران شورای حقوق بشر در دست نیست. این مسئله باعث می‌شود که دولت‌های معترض به رویه گزارشگران ویژه و کمیته حقیقت‌یاب و خروج این مأموران از بی‌طرفی، ارتباط خود را با آنان قطع کنند و از ورود این افراد به داخل کشور برای انجام تحقیقات جلوگیری کنند؛ از این رو لازم است آیینی جهت رسیدگی به این موارد نیز در شورای حقوق بشر ساماندهی و ایجاد شود تا این مسائل در آن حل و فصل شود.

۷. گزارشگر ویژه کشوری دولت جمهوری اسلامی ایران

شورای حقوق بشر در پانزدهم مارس ۲۰۰۶، براساس قطعنامه‌های ۶۰/۱ و ۶۰/۲۵۱ مجمع عمومی سازمان ملل و به‌منظور جایگزینی برای کمیسیون حقوق بشر تأسیس شد. کمیسیون حقوق بشر، به‌دلیل سیاست‌زدگی فعالیت‌هایش و تلقی موجود مبنی بر رفتار دوگانه در انتخاب دولت‌ها برای

نظارت، به‌شدت ناکارآمد ارزیابی می‌شد. البته کمیسیون در تهیه و تنظیم اسنادی چون اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاقین ۱۹۶۶، موفق عمل کرد؛ اما در جایگاه نهادی برای واکنش به نقض حقوق بشر، ناکارآمد تلقی می‌شد (مجمعی، ۱۴۰۱). جهان‌شمولی و بی‌طرفی و عدم جانبداری که از اصول اولیه و اساسی شکل‌گیری شورای حقوق بشر به‌عنوان نهاد فرعی مجمع عمومی می‌باشند، به‌خوبی در سازوکار یو پی آر (بررسی وضعیت حقوق بشر تمامی کشورها به‌صورت دوره‌ای) منعکس شده‌اند؛ اما سازوکار گزارشگران ویژه کشوری در مواردی که آلوده به آفت سیاست‌زدگی شده، مجدداً شورا را متهم به سیاست‌زدگی و رفتار دوگانه کرده است. مشکل اساسی کمیسیون حقوق بشر در سیاسی و گزینشی بودن و استفاده از استانداردهای دوگانه، از طرح قطعنامه‌های کشوری تحت ماده ۹ در دستور کار کمیسیون ناشی می‌شد که این رویه همچنان باقی است و برخی از کشورها هم بدان معترض هستند. جمهوری اسلامی ایران که از ۱۹۸۴ م، تحت نظارت ویژه کمیسیون و بعدتر شورای حقوق بشر قرار گرفته بود (به‌استثنای بازه زمانی ۲۰۱۱-۲۰۰۲)، همواره درباره این رفتار دوگانه و استفاده ابزاری از حق‌های بشری علیه حاکمیت‌ها اعتراض کرده است.

۷-۱. تعامل ایران با گزارشگران ویژه کشوری

ایران طی این سال‌ها، اگرچه اساساً انتصاب گزارشگر ویژه را حاصل فرآیندی سیاست‌زده و دوگانه می‌دانست، ارتباط خود را با گزارشگران مسدود نکرد و حتی مجوز بازدید دو گزارشگر ویژه اول یعنی رینالدو گالیندوپل^۱ و موریس کاپیتورن^۲ را به کشور صادر کرد. ستاد حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران، همواره به پیش‌نویس گزارش‌های گزارشگران به‌صورت مفصل پاسخ داده، و جلسات عدیده‌ای را در مقر سازمان ملل در شهر ژنو با آن‌ها برگزار کرده است؛ ولی از زمان احمد شهید^۳ به بعد اجازه ورود آن‌ها را به کشور صادر نکرده است؛ با این استدلال که انتصاب آن‌ها را اساساً سیاسی تلقی می‌کند. ایران همواره در بیانیه‌های واکنشی خود به گزارش‌های گزارشگر ویژه، سیاسی بودن انتصاب وی را خاطر نشان کرده، و شورای حقوق بشر را به‌جهت رفتار دوگانه و سیاست‌زده‌اش از جمله سکوت در قبال برخی کشورها از جمله عربستان سعودی که مرتکب جنایات عدیده‌ای در یمن شده است، سرزنش می‌کند و انتصاب گزارشگر

1. Reynaldo Galindo Pohl

2. Maurice Copithorne

۳. (متولد ۱۹۶۴) سیاست‌مدار و دیپلمات و از فعالان امور حقوق بشر و دموکراسی اهل مالدیو است. وی در دو مقطع بین سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ وزیر خارجه مالدیو بوده است. وی در ۲۴ مارس ۲۰۱۶ برای ششمین سال متوالی از طرف سازمان ملل متحد به عنوان گزارشگر ویژه حقوق بشر در ایران انتخاب شد.

برای ایران و عدم تأسیس چنین نظارت ویژه‌ای برای کشورهایی نظیر آمریکا و عربستان را نشانه‌ای آشکار از سیاسی‌کاری و رفتار دوگانه می‌داند که عالی‌ترین نهاد حقوق بشری ملل متحد را به ورطه نابودی می‌کشاند (بیانیه ستاد حقوق بشر در تاریخ ۱۳۹۹/۴/۳، متن سخنان سخن‌گویی وزارت امور خارجه در تاریخ ۱۳۹۹/۴/۲، پاسخ وزارت امور خارجه به قطعنامه حقوق بشری کمیته سوم مجمع عمومی سازمان ملل در تاریخ ۱۳۹۷/۸/۲۵). ایراد دیگر کمیته پاسخ‌گویی کشور ما به گزارش‌های گزارشگر ویژه، متدولوژی و نحوه گردآوری اطلاعات در گزارش‌ها است (بیانیه ستاد حقوق بشر در پاسخ به بیانیه سخن‌گویی کمیسر عالی و گزارشگران ویژه درباره ناآرامی‌های اخیر، ۱۳۹۸/۹/۱۳).

گزارشگر ویژه هر سال دوبار راجع به وضعیت حقوق بشر در ایران گزارش می‌دهد (یک گزارش به مجمع عمومی و یک گزارش به شورای حقوق بشر). دبیرکل نیز مانند گزارشگر، هر سال دو گزارش در خصوص وضعیت حقوق بشر در ایران، به مجمع عمومی و شورای حقوق بشر می‌دهد. متدولوژی هر چهار گزارش، شبیه یکدیگر، و مورد انتقاد ایران است. انتقاد اول ایران در قالب پرسش، این است که چرا گزارشگر یا دبیرکل مبنای گزارش‌های خود را بر ادعاها و اتهامات مطرح‌شده گروه‌های عمدتاً مخالف ایران در خارج از کشور قرار می‌دهند و پیش از دادن پیش‌نویس به ایران، استعلامات لازم را به خصوص درباره پرونده‌های حق دادرسی عادلانه از جمهوری اسلامی ایران به عمل نمی‌آورند. انتقاد دوم این است که چرا پس از ارسال پیش‌نویس به ایران و دریافت اطلاعات کامل درباره بسیاری از پرونده‌ها، کمترین استفاده ممکن از پاسخ‌های ایران در متن نهایی گزارش می‌شود. ایراد دیگر ایران این است که به فرض پذیرش مأموریت گزارشگر ویژه، وی در چهارچوب مأموریت خود عمل نمی‌کند. عنوان مأموریت وی، وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران است و در این چند سال اخیر تحریم‌های غیرقانونی و یک‌جانبه، بیشترین تأثیر را بر بهره‌مندی از حقوق بشر در ایران برجای گذاشته‌اند و این در حالی است که قسمت کوچکی از گزارش گزارشگر به این مهم اختصاص یافته، و از آن مهم‌تر اینکه برخلاف دیگر انتقادات وی به نظام مدیریت داخلی، این بخش کوچک فاقد ضمانت و توصیه مستحکم و قوی به دولت‌های تحریم‌کننده و مجری تحریم است (بیانیه ستاد حقوق بشر با عنوان «سکوت گزارشگر ویژه حقوق بشر ایران درباره نقض بدون تبعیض حقوق ملت ایران توسط آمریکا»، ۲۷ اسفند ۱۳۹۸، بیانیه وزارت امور خارجه درباره قطعنامه وضعیت حقوق بشر ایران در هفتاد و چهارمین اجلاس مجمع عمومی در تاریخ ۱۳۹۸/۹/۲۸).

۲-۷. تحلیل عملکرد گزارشگران ویژه ایران و تعامل کشور با آنان

سازوکار رویه‌های ویژه در شورای حقوق بشر، نقش مهمی در پیشگیری از نقض و به‌طور کلی حمایت و ارتقای حقوق بشر در حساس‌ترین موضوعات دارند. فارغ از اینکه انتصاب گزارشگر ویژه کشوری وفق آراء اعضای شورا، اجماعی باشد یا نه، کارآمدی این رویه را می‌توان در پیشگیری از نقض و همچنین میزان انعطاف‌پذیری آن سنجید. پیش‌نویس گزارش‌های گزارشگر که نهایتاً بیست روز پیش از انتشار برای ایران ارسال می‌شود و عدم استفاده از پاسخ‌های ایران (در بیشتر موارد) و تکرار ادعاهای یکسان در گزارش‌های متوالی، نشان‌دهنده عدم تأمین هدف پیشگیری از سوی گزارشگر و عدم نوآوری جهت نیل به این هدف است (مجبلی، ۱۴۰۱). افزون‌براین، گزارشگر مختار است که از رسانه‌ها بهره‌گیری کند؛ اما استفاده از رسانه‌های مخالف کشور تحت بررسی و مصاحبه‌های پی‌درپی با آنها، نشان‌دهنده عدم وجود رویکرد سازنده و عدم انعطاف‌پذیری وی است. عدم اجازه ایران به گزارشگر جهت بازدید از کشور نیز پاسخی درمقابل رویکرد غیرسازنده و عاری از ابتکار وی در تعامل با ایران به شمار می‌رود. پذیرش درخواست گزارشگر مبنی بر بازدید از کشور می‌تواند گزارش‌های وی را مستندتر و حقوقی‌تر کند؛ اما صدور این مجوز به‌عنوان آخرین راه‌حل، زمانی میسر است که گزارشگر نوآوری و ابتکار و انعطافی داشته باشد و صحنه را به میدان تعامل تبدیل کند؛ بنابراین کارآمدی سازوکار گزارشگر ویژه کشوری، به‌شدت نیازمند پاکسازی شورای حقوق بشر از آلودگی سیاست‌زدگی، تعامل سازنده، انعطاف‌پذیری، نوآوری و رویکرد جهانی است. باید به این نکته توجه شود که مقصود از پاکسازی شورای حقوق بشر از سیاست‌زدگی، مرتفع‌سازی سیاسی بودن نیست؛ چه آنکه ماهیت نهادهای حقوق بشری مبتنی بر منشور به علت عضویت دولت‌ها سیاسی است و این امر، واقعیت حاکم بر این نهادها محسوب می‌شود؛ بلکه منظور، رفع استانداردهای دوگانه در مواجهه با دولت‌ها در زمینه حقوق بشر و تعامل سازنده و مثبت فارغ از سوگیری سیاسی و رعایت اصل بی‌طرفی در بیان گزارش‌ها است.

انتقادی که به عملکرد ایران وارد است، به راهبرد تعامل و تقابل برمی‌گردد. عملکرد ایران، نه در چهارچوب تعامل قرار دارد (عدم اجازه به گزارشگر جهت بازدید از ایران) و نه در چهارچوب تقابل (پاسخ به پیش‌نویس گزارش‌ها). این راهبرد بینابینی، زمانی مثمرتر خواهد بود که تعامل سازنده و مؤثر با دیگر سازوکارهای نظارتی حقوق بشری، اعم از جهانی و منطقه‌ای، تقویت شود. تأخیرهای زیاد در ارسال گزارش به کمیته‌های ناظر بر پنج معاهده اصلی حقوق بشری که ایران عضو آنها است، عدم مشارکت در شکل‌گیری اسناد حقوق بشری از جمله عدم مشارکت در تدوین نظریه‌های عمومی صادرشده کمیته‌ها و عدم همکاری فنی مستمر و مؤثر با دفتر کمیساریای

عالی ملل متحد، همگی نشان می‌دهند که ایران تعامل مؤثری با بسیاری از سازوکارهای حقوق بشری جهانی برقرار نمی‌کند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بی‌طرفی در واقع به معنای بررسی مسئله‌ای بدون هر نوع جهت‌گیری و پیش‌داوری ذهنی و نیز بدون در نظر گرفتن دیدگاه‌های شخصی است و بر این اساس، گزارشگر ویژه حقوق بشر موظف است در هنگام برخورد با هر موضوعی، تمام حقایق و عناصر را عقلانی و بدون سوگیری قبلی در نظر بگیرد و توانایی خود را در تفکیک دیدگاه‌های پیشین خود و شناسایی منابع سوگیرانه نشان دهد. مأموران و کارشناسان سازمان ملل مانند گزارشگران شورای حقوق بشر و کمیته حقیقت‌یاب، طبق اصول موضوعه حقوق بین‌الملل، موظف به رعایت اصل بی‌طرفی و استقلال هستند. ضروری است که این مأموران برای حفظ بی‌طرفی، مستقل از نهادی عمل کنند که به آنان مأموریتی را محول کرده است و تحت تأثیر جهت‌گیری‌های خاص و غیرمستند در مسائل حوزه خود قرار نگیرند و بر پایه اطلاعات به دست آمده از منابع اطلاعاتی بی‌طرف و مستند، گزارش‌های خود را تنظیم کنند. کارشناسانی که بر اساس دستور کار حقوق بشری سازمان ملل به انجام وظیفه می‌پردازند، بر اساس کنوانسیون مزایا و مصونیت‌های ملل متحد مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد مورخ ۱۳ فوریه ۱۹۴۶، کارشناس مأمور به شمار می‌آیند و در زمان انجام وظیفه، مشمول مزایا و مصونیت‌های معین شده در این کنوانسیون هستند.

در زمینه خروج از بی‌طرفی عهده داران ماموریت شورای حقوق بشر و نحوه شکایت و پیگیری دولت‌ها از این مأموران در هیچ‌یک از اسناد این شورا تعیین تکلیف نشده است. طبق ماده ۱۵ قطعنامه ۵/۲ شورای حقوق بشر در مورد کردارنامه مأموران این شورا، عهده‌داران ماموریت در اجرای وظایف خود در برابر شورا پاسخ‌گو می‌باشند. به نظر می‌رسد مطابق این ماده، مأموران طرف شورا هستند و دولت‌ها می‌توانند نظرات و شکایت‌های خود را درباره خروج این مأموران از بی‌طرفی، اعم از گزارشگران ویژه حقوق بشر کشورها یا کمیته‌های حقیقت‌یاب را به شورای حقوق بشر ارائه نمایند.

آیین شکایات در شورای حقوق بشر درباره شکایات هر شخص، گروهی از اشخاص یا سازمان مردم‌نهاد علیه هر دولت عضو سازمان ملل متحد طراحی شده است و رویه یا آیینی درباره نحوه شکایات دولت‌ها از مأموران شورای حقوق بشر وجود ندارد. این مسئله باعث می‌شود که دولت‌های معترض به رویه گزارشگران ویژه و کمیته حقیقت‌یاب و خروج این مأموران از بی‌طرفی، ارتباط خود را با آنان قطع کنند و از ورود این افراد به داخل کشور برای انجام تحقیقات

جلوگیری نمایند؛ لذا لازم است آیینی جهت رسیدگی به این موارد نیز در شورای حقوق بشر ساماندهی و ایجاد گردد تا این مسائل در آن حل و فصل شوند.

با توجه به انتشار برخی گزارش‌های گزارشگران شورای حقوق بشر و کمیته‌های حقیقت‌یاب درباره رویکردهای حقوق بشری جمهوری اسلامی ایران که شائبه خروج از بی‌طرفی و استقلال را درباره این مأموران ایجاد می‌کند، این پیشنهادها برای دولت ایران ارائه می‌شود:

الف - تعامل سازنده دولت ایران با شورای حقوق بشر و مشارکت و همکاری گسترده‌تر با این نهاد؛

ب - اعلام اعتراض‌های پیوسته به شورای حقوق بشر درباره عدم بی‌طرفی گزارشگران ویژه حقوق بشر در ایران و اظهارنظرهای مغرضانه آنان و استناد آنان به منابع غیررسمی و غیرموقت و مغرض و مخالف نظام جمهوری اسلامی ایران؛

ج - مستندسازی مسائل حقوق بشری در ایران با روایت واقعی و انتشار آن در رسانه‌ها و فضای مجازی؛

د - ایجاد نهاد ملی حقوق بشر؛

هـ - خروج از موضع انفعال با برگزاری رویدادها و کنفرانس‌های بین‌المللی حقوق بشری؛

کتابنامه

- اعلامیه وین و برنامه عملی کنفرانس جهانی حقوق بشر مصوب ۲۵ ژوئن ۱۹۹۳ (۱۳۸۸). مجله حقوقی بین‌المللی، شماره ۲۸، ص ۳۰۳-۳۹۳.
- الهام، غلامحسین؛ احمدی، اصغر (زمستان ۱۴۰۲). جرائم جنگی محیط زیستی ناشی از تجاوز رژیم صهیونیستی به غزه. فصلنامه حقوق و دولت، سال چهارم، شماره چهارم، شماره پیاپی ۱۴، ص ۲۷-۴۴.
- دلاوری، ابوالفضل (بهار و تابستان ۱۳۸۸). حقیقت و آشتی: نقش کمیسیون‌های حقیقت‌یاب در حل منازعات سیاسی و بین‌المللی. پژوهش حقوق و سیاست، سال یازدهم، شماره ۲۶، ص ۱۵۳-۱۷۷.
- غیابی، فرناز؛ و رنجبریان، امیرحسین (تابستان ۱۴۰۲). نقش و جایگاه گزارشگران ویژه سازمان ملل متحد. مجله حقوقی بین‌المللی، شماره ۷۰، ص ۷۷-۱۰۶.
- صفاری‌نیا، محیا (۱۳۸۱). نگاهی به صلاحیت‌های گزارشگران حقوق بشری سازمان ملل. خبرگزاری دانشجویان ایران، ایسنا، قابل دسترس در: <https://www.isna.ir/news/8107-06418.8577>
- عزیزی، ستار (۱۴۰۱). تحلیل کارکرد و آثار حقوقی هیئت مستقل بین‌المللی حقیقت‌یاب در مورد ایران. انجمن ایرانی مطالعات ملل متحد، قابل دسترس در:

<https://unstududies.ir/iauns-forum>

محبعلی، امیرحسین (۱۴۰۱). تحلیل و ارزیابی قطعنامه تمدید مأموریت گزارشگر ویژه وضعیت حقوق بشر در ایران، انجمن ایرانی مطالعات ملل متحد، قابل دسترس در:

<https://unstududies.ir/iauns-forum>

بیانیه ستاد حقوق بشر در پاسخ به بیانیه سخن‌گوی کمیسرعالی و گزارشگران ویژه در مورد ناآرامی‌ها در ایران، ۱۳ آذر ۱۳۹۸).

(۳ تیر ۱۳۹۹)، خیرگزاری جمهوری اسلامی.

بیانیه ستاد حقوق بشر تحت عنوان «سکوت گزارشگر ویژه حقوق بشر ایران درباره نقض بدون تبعیض حقوق ملت ایران توسط آمریکا»، ۲۷ اسفند ۱۳۹۸، بیانیه وزارت امور خارجه در رابطه با قطعنامه وضعیت حقوق بشر ایران در هفتاد و چهارمین اجلاس مجمع عمومی (۱۳۹۸/۹/۲۸).

قابل دسترس در:

<https://www.irna.ir/news/83718915>

سخنان سخن‌گوی وزارت امور خارجه (۲ تیر ۱۳۹۹)، قابل دسترس در:

<https://mfa.ir/portal/newsview/599833>

Bertrand, G, Ramcharan (2009). The Protection Role of UN Human Rights Council Special Procedures, Nijhoff.

Piccone, Ted (February 2011). The contribution of the UN's special procedures to national level implementation of human rights norms. *The International Journal of Human Rights*, Vol. 15, No. 2, p 206–231.

Smith, Rhona K.M. (February 2011). The possibilities of an independent special rapporteur scheme. *The International Journal of Human Rights*, Vol. 15, No. 2, p 172–186.

Manual of Operations of the Special Procedures of the Human Rights Council (August 2008).

Working with the United Nations Human Rights Programme (2008). A Handbook for Civil Society, Office of the High Commissioner for Human Rights, New York and Geneva, section IV.

A/HRC/S-35/L.1, 16 November 2022.

A/RES/52/131, 26 February 1998.

UN doc. A/HRC/42/50, 8 August 2019.

UN doc. A/HRC/5/2, Code of Conduct for Special Procedures Mandate-holders of the Human Rights Council.

UN doc. E/CN.4/DEC/109/2000.

Germany has sentenced a Syrian colonel to life for crimes against humanity. Will others face the same fate? *New Atlanticist*, 14 January 2022, at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist>, Last access on September 19, 2023.

UN panel welcomes the landmark guilty verdict in Germany's prosecution of a former Syrian intelligence officer for crimes against humanity, *Informing humanitarians worldwide* 24/7, 13 Jan 2022, at: <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/un-panel-welcomes-landmark-guilty-verdict-germany-s-prosecution-former>, Last accessed September 19, 2023.